

DE JURIDISCHE SCHEIDSLIJNEN VOORBIJ

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Holistische advocaten tonen compassie voor hun cliënt én de wederpartij. Is er een structurele markt voor deze vernieuwers?

Sonja Ortmans werkte als advocaat in Haarlem in een algemene praktijk. Al na anderhalf jaar besloot ze uit het vak te stappen. Dat is inmiddels ruim dertien jaar geleden. Ze had het gevoel dat ze haar beroep niet kon uitoefenen op een manier die bij haar paste. 'Ik had moeite met de juridisering van conflicten. Het was in die tijd niet gebruikelijk om als advocaat met de wederpartij rond de tafel te gaan en het conflict op een simpele, welwillende manier op te lossen. De geschilbeslechting begon vaak met een juridische onpersoonlijke brief naar de wederpartij. In principe moet de rechter een laatste middel zijn, maar het voelde alsof er vrij snel die kant op werd gegaan.'

In de beroepscultuur miste ze vriendelijkheid, zachtheid, creativiteit. Op zoek naar een andere manier van conflictoplossing verdiepte Ortmans zich in de holistische advocatuur. Ze trok naar Amerika waar de stroming haar oorsprong heeft en ging te rade bij Bill van Zyverden, grondlegger van de *International Alliance for Holistic Lawyers*. In 2012 verscheen Ortmans' boek *Recht uit het hart. Een zoektocht naar holisme en compassie in het recht*.

Ortmans (42) is nu geen advocaat meer. Ze schrijft fictie en is werkzaam als *journey therapist*. Ook biedt ze als vrijwilliger Syrische en Iraakse vluchtelingen praktische en juridische hulp. Ortmans wil wel een

rol blijven spelen in de holistische advocatuur in Nederland. Zo organiseert ze regelmatig bijeenkomsten, onder meer met de Amerikaanse Kim Wright.

OLIFANT

Advocaat Kim Wright (59) gaf in 2008 haar huis op en reist sindsdien de wereld over om lezingen te geven over *integrative law*, de Engelstalige term voor holistische advocatuur. In 2011 richtte ze de *Integrative Law Movement* op. De American Bar Association gaf haar boeken *Lawyers as Peacemakers* (2010) en *Lawyers as Changemakers* (2016) uit. In het laatste boek beschrijft Wright aan de hand van een parabel wat *integrative law* is. Zes blinde mannen komen voor het eerst in aanraking met een olifant. Iedere man betast een deel van het dier. De slurf voelt als een slang, de slaganden als zwaarden, de oren als waaiers, de rug als een muur, een been als een boom en de staart als een touw. Allemaal voelen ze iets anders, toch hebben ze het over dezelfde olifant.

Net zoals de olifant kent de holistische advocatuur vele verschijningsvormen. *Conscious contracting*, *restorative justice*, *collaborative law*, *mediation* en *mindfulness* maken er onder meer deel van uit. Ze hebben met elkaar gemeen dat voorbij het feitelijke juridische probleem wordt gekeken. Er is meer oog voor de emotionele kant van het verhaal.

Holistische advocaten gebruiken elementen uit andere vakgebieden zoals psychologie, filosofie of communicatie en gaan op zoek naar oplossingen waarin alle partijen zich kunnen vinden.

De beweging van *integrative law* heeft aanhangers over de hele wereld. Hoeveel het er precies zijn, is lastig te zeggen. 'Holistische advocaat' of '*integrative lawyer*' is een verza- melterm. Niet elke advocaat die holistisch te werk gaat, gebruikt dat ►

© Sjoerd van der Hucht

KLAARTJE FREEKE

**Strafrechtadvocaat en mediator
(Freeke & Monster, Amsterdam)**

SONJA ORTMANS

Auteur van *Recht uit het hart*.
Een zoektocht naar holisme en
compassie in het recht.

stempel. 'Mijn mailinglijst bestaat uit zesduizend adressen, maar ik ontdek elke dag nieuwe holistische advocaten. Vandaag ontmoette ik een Pakistaanse holistische advocaat, die dacht dat hij de enige was,' laat de oprichter van de *Integrative Law Movement* Kim Wright via de mail weten.

ONDERLIGGENDE EMOTIES

Ook Nederlandse advocaten gaan op uiteenlopende manieren holistisch te werk. Strafrechtadvocaat en mediator Klaartje Freeke (40) (Freeke & Monster) bijvoorbeeld, heeft bijzondere aandacht voor *restorative justice*, ofwel herstelrecht. Dat is een rechtsvorm waarbij de dader en het slachtoffer met elkaar in contact komen en met begrip voor elkaars situatie de schade proberen te herstellen. Freeke adviseert cliënten daarbij hun verhaal te vertellen en hun verantwoordelijkheid te nemen. 'Met mijn cliënt sta ik stil bij vragen als: waarom kom je in deze situatie terecht, hoe ga je ermee om en wat kun je ervan leren? Als ze eerlijk zijn tegen de politie, de rechter, de officier en het slachtoffer, kunnen ze weer in de spiegel kijken.' Ook werkt eerlijkheid volgens Freeke eerder lagere dan hogere straffen in de hand. Personen- en familierechtadvocaat Petra Beishuizen (49) (Delissen Martens) verdiept zich tijdens een mediationzaak uitvoerig in de emo-

tionele processen van haar cliënt. 'De boodschap aan iemand in een echtscheiding, vanuit zijn binnenste kring, is eigenlijk: jij bent niet meer nodig. Dat heeft een enorme impact.' Voordat Beishuizen afspraken maakt over het geld en de omgang met de kinderen onderzoekt ze samen met de cliënt wat er in hem of haar omgaat. 'Dat is onderdeel van de totaaloplossing.'

Advocaat en mediator Digna de Bruin (56) werkte achttien jaar bij CMS Derks Star Busmann en begon in 2005 haar eigen praktijk.

Ze houdt zich bezig met *conscious contracts*. Deze contracten richten zich op hetgeen beide partijen willen bereiken, niet op het dichttimmeren van risico's.

Kenmerkend voor holistische advocaten is dat ze ook het eigen welzijn bewust bewaken. Ze doen aan yoga, mindfulness of intervisie. Klaartje Freeke heeft een schildersezels op haar kantoor, waarop ze af en toe een tekening maakt. 'Dan maak ik mijn hoofd vrij, het stimuleert creativiteit en vrolijkheid.'

CIJFERS

Verschillende signalen wijzen erop dat er in Nederland meer belangstelling komt voor alternatieve manieren van geschiloplossing en voor een holistische benadering. Mediation bijvoorbeeld heeft een

vlucht genomen. Rechters in het civiele en bestuursrecht verwijzen al sinds 2005 door naar een mediator, als de zaak zich daarvoor leent en als beide partijen ermee instemmen. In 2014 begon de pilot mediation in strafzaken, waaraan zes rechtbanken meededen. Op aandringen van de Tweede Kamer stelde het ministerie van Veiligheid en Justitie dit jaar anderhalf miljoen euro beschikbaar om de pilot landelijk uit te rollen. Ook is de interesse in mindfulness toegenomen. Lenet Leusink, oud-advocaat bij Baker McKenzie en oprichter van trainingsbureau GroeiNU! zette vijf jaar geleden een cursus mindfulness voor juristen op. Aanvankelijk waren advocaten terughoudend, maar sinds tweeënhalf jaar is er volgens Leusink juist veel animo voor. 'Advocaten vinden het al snel zweverig en de gewone mindfulnessstraining sluit niet altijd aan bij hun beleevingswereld.' In haar training besteedt Leusink dan ook veel aandacht aan de wetenschappelijke

'Advocaten vinden het al snel zweverig'

lijke onderbouwing van de aandacht- en ademhalingsoefeningen. 'Nog belangrijker is de praktische toepasbaarheid van mindfulness in het werk. Een oefening van drie minuten kan al het verschil maken van stress naar ontspanning.' Inmiddels hebben honderden advocaten de cursus gedaan.

Samen met haar kantoorgenoot Wikke Monster en de Amerikaanse Charles Halpern, hoogleraar aan de University of California, organiseert Klaartje Freeke sinds 2014 workshops Mindfulness in Law aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Een netwerk van circa honderd juristen bezoekt deze bijeenkomsten. Daarnaast geven Freeke, Monster en Halpern aan de UvA de vierweekse cursus Mindfulness in het recht, gericht op rechtenstudenten, advocaten

en bedrijfsjuristen. Ook organiseert Freeke in oktober de conferentie *Lawyers as Changemakers*. Petra Beishuizen richtte in 2015 de Holistic Practice HUB in Nederland op. Iedere advocaat die openstaat voor een holistische benadering kan zich daarbij aansluiten. Daarnaast is ze samen met Kim Wright bezig met het oprichten van een opleiding tot Holistic Practice Lawyer/Practitioner. Ter introductie van deze opleiding geeft ze workshops *holistic law*. Inmiddels hebben daar ruim honderdvijftig mensen aan deelgenomen.

KRITIEK

De traditionele manier van geschiloplossing ondervindt in toenemende mate kritiek. Zo fileert the Hague Institute for Innovation of Law (HiiL) het huidige rechtssysteem in het recente rapport *Menselijk en rechtvaardig: is de rechtsstaat er voor de burger?* Het is minder effectief geworden, ontbeert ruimte voor de menselijke maat en de regels zouden innovatie in de weg staan, stelt HiiL. Cliënten vragen een andere aanpak, zegt ook Petra Beishuizen. Het dualistische karakter van winnen en verliezen, van goed en fout, sluit volgens haar lang niet altijd aan bij de onderliggende behoeften van cliënten, zoals een luisterend oor of herstel van een relatie. 'Ze hebben behoefte aan een advocaat die kijkt naar de hele persoon, het hele probleem en bereid is om andere niet-juridische aspecten te integreren in de oplossing.' Ook de preadviezen voor de jaarvergadering van de Nederlandse Juristenvereniging (NJV) op 9 juni van dit jaar zetten vraagtekens bij de klassieke procedure. 'De traditionele beslechting van geschillen door de klassieke overheidsrechter is geen vanzelfsprekendheid meer,' stelde Jaap Hoekstra, voorzitter van de NJV in het voorwoord van de preadviezen. 'Binnen de piketpaaltjes van het juridisch domein is niet voor elk juridisch probleem een oplossing,' constateert ook Dick Allewijn (65) oud-rechter en bijzonder hoogleraar

mediation aan de Vrije Universiteit. 'Juristen merken dat ze hun werk op een andere manier moeten gaan doen, willen ze effectief blijven werken.'

ZACHTE WAARDEN

Zal *integrative law* definitief doorbreken, als aanvulling op het huidige rechtssysteem? Hoewel de traditionele rechtspraak diepgeworteld is, lijkt ook de behoefte aan vernieuwing structureel. Dat kan *integrative lawyers* de nodige rugwind geven. De rechtsstaat functioneert op zichzelf uitstekend, zegt Allewijn. Hij wijst erop dat we onafhankelijke rechters hebben, gefinancierde rechtsbijstand. 'Maar rechtzoekenden zijn er toch teleurgesteld in. Procedures duren volgens hen te lang, ze voelen zich niet gehoord.'

Allewijn constateert hernieuwde belangstelling voor *restorative justice* en het effectief tegengaan van vechtscheidingen. 'Instituten en tegenbewegingen hebben elkaar iets te vertellen. Ze zouden zich niet tegen elkaar moeten afzetten, maar moeten samenwerken. Misschien is de tijd wel rijp om in het huidige rechtssysteem zachte waarden te integreren.'

Digna de Bruin haalt voormalig McKinsey adviseur Frederic Laloux aan, schrijver van *Reinventing Organizations, A guide to Creating Organizations Inspired by the Next Stage of Human Consciousness*. Hij wijst erop dat mensen steeds meer hechten aan bewustwording. Dat maakt een volgende generatie organisatievormen mogelijk, zogenaamde '*Teal organizations*'. De Bruin: 'Deze organisaties, thuiszorgorganisatie Buurtzorg is er een voorbeeld van, gaan uit van een aantal waarden en zijn gebaseerd op zelforganisatie en zelfsturende teams. Een wendbare organisatie en tevreden medewerkers en cliënten zijn hiervan het gevolg. Rijkswaterstaat, maar ook andere overheden en rechtbanken verkennen deze innovatieve organisatievorm.' En passant ziet De Bruin een kans voor *conscious*

DICK ALLEWIJN

**Bijzonder hoogleraar
mediation aan de
Vrije Universiteit Amsterdam**

contracts. 'Traditionele contracten sluiten daar niet op aan.'

Volgens Beishuizen moet *holistic law* onderdeel uitmaken van de rechtenstudie. Dan kunnen juristen al in een vroeg stadium in aanraking komen met verschillende manieren om een rechtspraktijk te voeren. Reguliere en holistische advocatuur zijn volgens Beishuizen niet in strijd met elkaar, maar vullen elkaar aan. 'Beide werelden voelen zich vaak door elkaar bedreigd, terwijl dat niet nodig is. Ze kunnen prima samen, zonder dat ze hoeven te veranderen. Door gewoon in te zien dat er verschillende mensen en verschillende wensen zijn. Dat geldt ook voor onze cliënten en professionals. We kunnen de handen ineenslaan.' ■

Op 6 oktober organiseert strafrechtadvocaat Klaartje Freeke de conferentie *Lawyers as Changemakers in Spaces* aan de Herengracht in Amsterdam. Er zijn onder meer workshops Geweldloze communicatie, Mindfulness, Familie-opstellingen en vergevingswerk. Een van de sprekers is de oprichter van de *Integrative law Movement*, Kim Wright. Mail voor aanmelding naar info@freekemonster.nl.